

CESTA K DUŠI DÍLA

(K jubileu prof. PhDr. Miroslava Mikuláška, DrSc.)

IVO POSPÍŠIL

Pod tímto názvem se 15. března 2000 konalo na Ústavu slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně sympozium k sedmdesátinám emeritního profesora Filozofické fakulty Masarykovy univerzity a dlouholetého vedoucího rusistického a slavistického literárněvědného pracoviště Miroslava Mikuláška. Spolu s ním vzpomněli tohoto jubilea nejen jeho spolupracovníci, přátelé a žáci z brněnské a ostravské slavistiky a z pražského Slovanského ústavu, ale také romanisté, germanisté, klasičtí filologové, bohemisté a filozofové, posledně jmenovaní jako představitelé oboru, k jehož problematice jubilant v posledních letech zjevně inklinuje.

Seminář nebyl jen slavnostně jubilejní, ale i věcně významný, neboť implicitně, ale naléhavě připomněl nejen důležitost dnes zapomínané a odsouvané filologie, ale také význam organismu, jakým jsou filozofické fakulty obecně a Filozofické fakulta Masarykovy univerzity zvláště: komplementární, vzájemně se prostupující a podporující celek, v němž vedle sebe a spolu žijí různé obory, celek, jehož podstatným znakem by měla být badatelská kompetence, ale také vzájemný respekt, tolerance a lidskost. Nad dobovými politickými a ideologickými tanci – ať jakýmikoli – a osobními skutečnými nebo pomyslnými hříchy, křivdami a hořkostmi by mělo převažovat to, co humanitní vědce vždy spojovalo a spojuje. Byl tedy seminář v jistém smyslu nejen připomenutím, ale také tichou, leč nepřeslechnutelnou výzvou.

Jubilea Miroslava Mikuláška byla v uplynulých letech vzpomenu ta ve fakultních periodikách: v roce 2000 se ve sborníku X 3 Slavica Litteraria konečně objevila také jeho výběrová bibliografie, jejíž publikace nebyla v tehdejších literárněvědných sbornících D 38, 1991, roč. XL, a D 42, 1995, roč. XLIV, realizována (viz Jarmil Pelikán: K šedesátinám prof. Miroslava Mikuláška, SPFBU, D 38, 1991, roč. XL; Galina Bínová – Ivo Pospíšil: K pětadesátinám Miroslava Mikuláška, SPFFBU, D 42, 1995, roč. XLIV; Ivo Pospíšil: Miroslav Mikulášek sedmdesátiletý. Slavica Litteraria, X 3, 2000, s. 101-102, Výběrová bibliografie, tamtéž, s. 102-108). Přítomný sborník soustředil podstatnou část přednesených příspěvků.

Studie, které jubilant napsal v posledním desetiletí, jsou neseny snahou rekapitulovat stav myšlení o literatuře i samotný vývoj literatury 20. století, promyslet cesty, jimiž se bude ubírat literárněvědné bádání v století příštím; proto věnuje pozornost zejména problematice komparativní genologie jako součásti literárněvědné interpretace; její budoucnost spájí s duchovědně orientovanou hermeneutikou, která byla už v dávné minulosti jejím metodologickým východiskem a archetypem; ve svých stěžejních metodologicky orientovaných studiích se zamýšlí nad koncepcí filologické hermeneutiky a její cestou k „verbum interius“ (Augustinus Aurelius aj.) v hledání smyslu díla, nad problematikou vstupu interpreta do „duše“ díla; v centru jeho pozornosti stojí tudíž otázka „vnitřní formy“ díla v aktu genologicko-hermeneutické reflexe; pozornost badatele poutá i stále aktuální problematika „literární evoluce“, kterou řeší ve světle estetických (strukturální estetiky, strukturální sémiotiky) a obecně vývojových teorií (H. Bergson, L. von Bertalanffy aj.). Snaha spojit metodologickou problematiku s genologicko-hermeneutickou analýzou literárního jevu a procesu přivedla badatele k hloubkové analýze literárního artefaktu.

Ve své nejnovější monografii *Cesty k „vnitřní formě“ v umění interpretace (genologicko-hermeneutická anamnéza mytopoidních forem narace)* odkrývá autor v dílech A. P. Čechova, J. Londona, A. Bělého, H. Hesseho, R. M. Rilka, M. Bulgakova, V. Nabokova, B. Pasternaka a Č. Ajtmatova v komparativním záběru jejich hlubinné narativní vrstvy a tropy, jejich myšlenkový a narativní genotyp, jejich návaznost na tradici. Ukazuje vývoj žánrů jako konvergentní proces a jeho interpretaci jako akt duchovědný a metodologicky „otevřený“ různým myšlenkovým podnětům.

Hlavním cílem práce je vytvořit metodologické kontinuum, které by se mohlo stát výspou dalšího vývoje literární vědy v počínajícím novém století; aniž by podceňoval imanentní metody 20. století, které do interpretace vnesly literární technologii, funkcionalismus a strukturalnost, ale také jistou uzavřenost, strnulost a depsychologizaci, pokouší se autor navázat na zpola přetrženou nebo marginalizovanou nit myšlení starověku a středověku; jinak řečeno ukazuje, že nový vývoj ve filologických disciplínách je často spjat s uměním navázat na přetržené linie, odhalit jejich nosnost, resp. využít je v nových myšlenkových souřadnicích. Autorův metodologický „tah“ opírající se o artefakty 20. století, které jdou svými kořeny a niterným pnutím nejhluběji do minulých struktur, je současně novou rehabilitací literárněvědné diachronie, bez níž nelze pochopit současnost ani nastínit možnosti a vývojové potence budoucnosti.

Okruh aktivit Miroslava Mikuláška byl a je široký: od ruského dramatu, zejména komedie, od humoru a satiry, ke komplexnímu pohledu na ruské literární dějiny 20. století, na poetiku artefaktu, od morfologického studiu

wollmanovského ražení ke zkoumání mytologických struktur, k hermeneutice a k hledání „duše díla“. Řada jubilantových prací – což si nyní ne každý uvědomuje – znamenala ve své době a znamená i dnes výrazný průlom v chápání některých literárních jevů, mimo jiné ruské komedie 20.-30. let 20. století, poetiky Vladimira Majakovského a její spojitosti s evropskými uměleckými směry a tradicemi moderny a avantgardy nebo komparativní pojetí ruské a české satiry 20. století (Ilf a Petrov, Hašek, Voskovec a Werich). M. Mikuláškovu bylo a je cizí schematické a dogmatické myšlení, které právě na materiálu ruské literatury pomáhal překonávat. Neméně rozsáhlá je jubilantova činnost organizační, zejména na poli zahraničních styků brněnské slavistiky (Německo, Francie, Velká Británie, Rusko, Polsko, USA) a v organizování velkých mezinárodních symposií a konferencí, v jejichž tradici se pokračovalo i v druhé polovině 90. let (zatím 1985, 1988, 1993, 1996, 1999) a v souvislosti s tím založení periodické ediční řady *Litteraria Humanitas* (zatím osm svazků, do roku 2002 se jich plánuje deset). Jubilantovou zásluhou se navázaly a prohloubily vědecké styky pracoviště s univerzitou v Bostonu: představiteli tamní sémiotiky, žáků někdejšího brněnského profesora a čestného doktora ze srpna 1968 Romana Jakobsona – Thomasu Winnerovi, udělila Masarykova univerzita – také z iniciativy M. Mikuláška – roku 1995 čestný doktorát. Jak dokládá následující výběrová bibliografie, je jubilant plný energie a má další badatelské plány. Jeho optimismus překonávající životní úskalí je zárukou, že se vrchovatě naplní.

